

*Т. Моніна,
М. Я. Купчак*

М. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ЕВОЛЮЦІЯ ЯВИЩА КОРУПЦІЇ: ІСТОРИЧНИЙ РАКУРС

Історичне коріння такого соціального явища як корупція бере свій початок ще у Стародавньому світі. Корупційні прояви зафіксовано в архівних документах Стародавньої Греції IV-V ст. до н. е.: спочатку вони мали здебільшого побутовий характер і проявлялися у формі «псування їжі та питної води», а пізніше до них стали відносити аморальні вчинки (розпусність молоді), а також окремі суспільні правопорушення, які каралися в судовому порядку. Використання терміну «корупція» стосовно політики приписується давньогрецькому вченому, мислителю Аристотелю, який визначав тиранію як неправильну, зіпсовану (корумповану) форму монархії.

У Стародавньому Римі та Стародавніх Афінах формами протидії корупції були передусім суспільний контроль і колективна мораль. Бюрократичний апарат у Римській імперії був надмірно розгалуженим, тому корупція за таких умов процвітала. Саме в цих стародавніх містах-державках (полісах) було розроблено перші антикорупційні заходи, вжиття яких спрямовувалося на обмеження можливостей у наданні чиновниками прихованих послуг та здійсненні ними різних махінацій, пов'язаних із зловживанням наданими їм владними повноваженнями. Про державних чиновників того часу говорили: «Він приїхав бідним у заможну провінцію, а поїхав заможним із бідної провінції». Тобто йдеться про незаконне збагачення шляхом зловживання посадовим становищем. Про хабарі згадується в давньоримських «12 таблицях» (V ст. до н.е.). Свідченням існування корупції в Римській імперії можна розглядати і низку спеціальних норм щодо запобігання зловживань владними повноваженнями, які встановлено в законодавстві стародавньої Римської імперії.

Давньокитайський філософ Конфуцій у V ст. до н. е. зауважував, що незважаючи на те, що турбота, особливо про свою сім'ю, та доброта є головними чеснотами людини. Разом з тим він застерігав, що надмірне та буквальне дотримання цих чеснот може призводити до зловживань чиновників, оскільки вони, приймаючи рішення, схильні віддавати перевагу своїм сім'ям .

В епоху раннього Середньовіччя в Європі зловживання службовим становищем, незважаючи на засудження церквою корупційних проявів, ставало нерідко загальноприйнятою нормою: чим більше управління державою ставало централізованим, тим

більше функцій зосереджувалось у світських та церковних чиновників, які використовували необмежену владу і безконтрольність для власного збагачення. Так, єпископів того часу характеризували «ловцями грошей, а не душ, які мають тисячу хитрощів, як спустошити кишені бідного».

В українській політологічній енциклопедії корупція (від лат. *Corruptere* – псувати) означає протиправну діяльність, яка полягає у використанні службовими особами їхніх прав і посадових можливостей для особистого збагачення; підкупність і продажність громадських і політичних діячів.

Так само трактує термін «корупція» і Закон України «Про запобігання корупції», згідно якого, корупція – це використання посадовою особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Визнання корупції як проблеми, що властива всім суспільствам, відбулося на міжнародному рівні саме з прийняттям Конвенції ООН проти корупції у 2003 р., яка стала основним міжнародним інструментом боротьби з корупцією. Конвенцію ратифікували 180 держав, підписало наразі 140 країн. Україна ратифікувала 14 Конвенцію у 2006 р., а в 2010 р. вона набрала чинності як частина законодавства України.

Окрім цього, у 2011 р. Україна приєдналася до глобальної ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», спрямованої на подолання корупції, підвищення прозорості та підзвітності державного апарату, впровадження електронного урядування, залучення активних громадян до процесів управління тощо. Значним позитивним нововведенням політичного життя України стала налагоджена співпраця між органами державної влади і громадянським суспільством.

За 2014-2015 рр. Парламент України прийняв низку основних антикорупційних законів:

- Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки». Стратегія покликана визначити першочергові заходи із запобігання та протидії корупції, що повинні створити основу для подальшого проведення реформи у цій сфері, закласти засади формування та реалізація державної антикорупційної політики, запобігання корупції, покарання за корупцію,

формування негативного ставлення до корупції, та оцінки результатів та механізм реалізації антикорупційної стратегії.

- Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначає правові основи організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України (НАБУ).

- Закон України «Про запобігання корупції» визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень, закладає засади функціонування Національного агентства з питань запобігання корупції.

Питання як боротися з корупцією, вже десятиліттями задають собі наші люди, але ж в тому, що корупція процвітає є також і наша з вами вина. В суспільстві міцніють стереотипи толерантності по відношенню до корупції та організованої злочинності, пов'язаної з нею. В масовій свідомості основних соціальних груп формується думка, що корупційні злочини не наносять шкоди суспільству, тому певні верстви населення обирають корупційні шляхи вирішення тих чи інших повсякденних проблем (чесний чиновник часто не влаштовує ні населення в цілому, ні підприємців, як його найбільш активну частину). Розповсюдженість корупції й звичаєність до неї населення, особливо в окремих сферах суспільного життя, діє на окрему особистість як культурна норма. Людині, знаючи про те, що всі дають у тому чи іншому закладі хабарі, дуже важко психологічно перебороти у собі конформістську схильність і вчинити не так, як це робить решта. Вона може добре розуміти на раціональному рівні, що давати хабара – це принизливе, аморальне і навіть протиправне явище, але на рівні психологічних чинників, що обумовлюють її поведінку, піддається традиції. Всі ці симптоми щодо корупції існують в українському суспільстві.

Список літератури:

1. Безрутченко В. С. Історичний шлях виникнення корупції, різноманітність поглядів на проблему визначення дефініції цього явища. URL : file:///C:/Users/111/Downloads/boz_2008_18_32.pdf.

2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/card2#Card>.

3. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.